

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO
ĮSTATYMO NR. VIII-238 PAKEITIMO
ĮSTATYMAS**

2018 m. balandžio 19 d. Nr. XIII-1108
Vilnius

**1 straipsnis. Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos
tyrimo centro įstatymo Nr. VIII-238 nauja redakcija**

Pakeisti Lietuvos Respublikos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro įstatymą Nr. VIII-238 ir jį išdėstyti taip:

**„LIETUVOS RESPUBLIKOS
LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO
ĮSTATYMAS**

Lietuvos Respublikos Seimas,
vadovaudamasis tarptautinės bendrijos visuotinai pripažinta nuostata, kad žmonių naikinimas bet kuriuo tikslu yra nusikaltimas;

atsižvelgdamas į tai, kad Lietuvos Respublika prisijungė prie 1948 m. gruodžio 9 d. Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį bei 1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijos dėl senaties termino netaikymo už karinius nusikaltimus ir nusikaltimus žmonijai;

remdamasis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir jos protokolų nuostatomis;

konstatuodamas, kad nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1990 m. kovo 11 d. Lietuva buvo okupuota, o primesti okupaciniai režimai neteisėti;

konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojų fizinis ir dvasinis genocidas bei kiti nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai buvo vykdomi okupacijų laikotarpiu;

konstatuodamas, kad 1940–1990 m. Lietuvoje įvairiomis formomis (karinėmis ir politinėmis) vyko pasipriešinimas (rezistencija) Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos (SSRS) ir Vokietijos okupacinėms valdžioms;

konstatuodamas, kad nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai SSRS buvo vykdomi prieš Lietuvos gyventojus ir po 1990 m. kovo 11 d., atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojai įvairiomis formomis priešinosi agresyviems SSRS ekonominiams bei kariniams veiksams ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

pripažindamas, kad daug Lietuvos gyventojų žuvo laisvės kovose arba tapo genocido, holokausto ar kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų aukomis ir turi būti deramai pagerbti, o jų atminimas – tinkamai įamžintas;

siekdamas sudaryti sąlygas ištirti Lietuvos piliečių pasipriešinimo okupaciniams režimams procesus, juos įvertinti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn genocido organizatorius bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų organizatorius ir vykdytojus;

siekdamas išsaugoti, įamžinti tremties ir rezistencijos laikotarpį reprezentuojančias vietas, skirtas supažindinti su 1944–1953 m. partizaninio karo, neginkluoto pasipriešinimo ir Lietuvos gyventojų tremties istorija, ir užtikrinti aktyvią ir veiksmingą istorinės atminties sklaidą ir tinkamą visuomenės, ypač jaunimo, supažindinimą su vertinga istorine medžiaga,

priima šį įstatymą.

PIRMASIS SKIRSNIS

BENDROSIOS NUOSTATOS

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

Šis įstatymas reglamentuoja Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro veiklą, nustato jo uždavinius, funkcijas, teisinę padėtį, struktūrą ir darbo organizavimą.

2 straipsnis. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

1. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – Centras) yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus, SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų veiksmų teisinį įvertinimą. Centras koordinuoja kitų institucijų atliekamus šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimo darbus.

2. Centras turi teisę iš kitų institucijų atstovų sudaryti darbo grupes programoms įgyvendinti.

3. Centras yra juridinis asmuo, turintis atsiskaitomąją sąskaitą Lietuvos banke ir antspaudą su Lietuvos valstybės herbu bei pavadinimu „Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras“.

3 straipsnis. Centro veiklos teisiniai pagrindai

Centras veikia vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos Seimo priimtais teisės aktais, Lietuvos Respublikos Prezidento dekretais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatais.

ANTRASIS SKIRSNIS CENTRO UŽDAVINIAI IR FUNKCIJOS

4 straipsnis. Centro uždaviniai

Centro uždaviniai – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, okupacinių režimų 1939–1990 m. vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimas, laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimas, okupacijos padarinių teisinio įvertinimo inicijavimas. Centras taip pat tiria 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus, SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.

5 straipsnis. Centro funkcijos

Centras, įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas:

1) vykdo apibrėžtų sričių ir laikotarpių tyrimus:

a) formuoja šiuo įstatymu apibrėžtos srities tyrimų valstybinę politiką: nustato tyrimų kryptis ir metodiką, formuluoja darbo problematiką, sudaro ilgalaikes ir trumpalaikes genocido ir rezistencijos tyrimo programas ir jas įgyvendina, koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus;

b) renka, kaupia, sistemina ir apibendrina medžiagą apie okupacinių režimų įvykdytus nusikaltimus, taip pat apie SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, atskleidžia nusikalstamą totalitarinių režimų esmę, genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų vykdymo sistemą;

c) renka, analizuoja ir apibendrina medžiagą apie pasipriešinimo okupaciniams režimams procesus ir dalyvius bei pasipriešinimą SSRS agresijai atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

d) skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą, represijas ir pasipriešinimą okupaciniams režimams, rengia mokslines konferencijas, dalyvauja įgyvendinant kitų institucijų ir valstybių organizuojamas programas;

e) sudaro karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, bei karo nusikaltimų vykdytojų skaitmenines duomenų bazes, vardynus;

f) tiria archyvinę medžiagą ir teikia informaciją juridiniams ir fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, represuotus, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 m. okupacijų ir SSRS vykdytos agresijos atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Lietuvos gyventojus, pasipriešinimo okupacijoms dalyvius;

g) rūpinasi dokumentų, susijusių su genocidu ir rezistencija, paieškomis Lietuvoje ir kitose valstybėse, jų sugrąžinimu ar kopijų įsigijimu, kaupia rašytinę, fotografuotinę, garso, filmuotą medžiagą apie genocidą ir rezistenciją;

h) fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir represijų vykdytojus, teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms; bendradarbiauja su šiomis institucijomis, deleguodamas savo atstovus į darbo grupes, vykdančias tyrimą ir turinčias ikiteisminio tyrimo teisę; gali būti pareiškėju teismuose dėl genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų;

i) bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis, tiriančiomis kitų valstybių specialiųjų tarnybų ardomąją veiklą Lietuvos Respublikos teritorijoje, teikdamas archyvuose surinktą medžiagą ir nustatytus faktus;

j) tikrina, analizuoja ir skelbia buvusios SSRS specialiųjų tarnybų dokumentus;

k) dalyvauja atskirose valstybės programose, susijusiose su okupacijų metu padarytos žalos apskaičiavimu, ir įgyvendina tokias programas;

2) vykdo laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimą:

a) dalyvauja įgyvendinant valstybės politiką tremties ir rezistencijos muziejų srityje: pagal poreikius steigia struktūrinius padalinius muziejinei veiklai vykdyti ir istorinės atminties vietoms įamžinti; konsultuoja ir teikia metodinę pagalbą dėl muziejų ir kitų įstaigų rengiamų ekspozicijų, parodų įrengimo, edukacinių programų organizavimo ir plėtojimo tremties ir rezistencijos tematika;

b) bendradarbiauja su Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija ir mokymo įstaigomis, teikia metodinę pagalbą įgyvendinant jaunimo patriotinio ugdymo ir visuomenės pilietiškumo programas;

c) inicijuoja, skatina ir remia memorialinių kompleksų, paminklų statybos, atminimo ženklų, kino filmų, monografijų kūrimo projektus ir skelbia viešus konkursus jiems įgyvendinti;

d) dalyvauja steigiant kovų ir kančių memorialą Vilniuje, rūpinasi istorinio paminklinio komplekso – buvusių KGB rūmų – autentiškumo išsaugojimu ir laipsnišku Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus išplėtimu, taip pat tinkamų saugoti sąlygų sudarymu neatsiejamai šio memorialinio komplekso daliai – buvusiems KGB archyvams;

e) koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ar asociacijų iniciatyva vykdomą paminklų statybą, sudaro šių paminklų sąvadus, registrą, konsultuoja, teikia rekomendacijas ir metodinę pagalbą įamžinant laisvės kovas (statant paminklus, kuriant kino filmus, suteikiant pasipriešinimo dalyvių vardus miestų aikštėms ir gatvėms, švietimo įstaigoms ar kitiems objektams);

f) rengia siūlymus dėl valstybės mastu atmintinų su Lietuvos gyventojų genocidu ir laisvės kovomis susijusių datų paminėjimo, konsultuoja valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas ar asociacijas, organizuojančias įvairius su pasipriešinimu ir genocidu susijusius renginius;

g) rengia siūlymus dėl karių savanorių ir laisvės kovų dalyvių apdovanojimo, taip pat jų turėtų laipsnių ir apdovanojimų atkūrimo;

h) rengia Lietuvos ir kitų šalių ekspedicijas į tremties, žudynių, pasipriešinimo kovų vietas ir dalyvauja šiose ekspedicijose, renka kraštotyros medžiagą, liudytojų parodymus, dalyvauja tarptautiniuose projektuose, kuriais siekiama įamžinti genocido aukų atminimą;

i) rengia nuolatinės ekspozicijas Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje, taip pat kilnojamąsias parodas, panaudodamas Centro padalinių tyrimo rezultatus ir sukauptą medžiagą, kaupia muziejaus fondus, juos sistemina, saugo ir tvarko, rengia ir įgyvendina edukacines programas studentams ir moksleiviams;

3) vykdo laisvės kovotojų ir genocido aukų teisinio statuso pripažinimą ir jų rūpybą:

a) inicijuoja, rengia ar dalyvauja rengiant įstatymų ir kitų okupacijos padarinių teisinio įvertinimo dokumentų projektus (dėl pasipriešinimo dalyvių (rezistentų), asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, teisinio statuso, socialinės rūpybos, atsakomybės už genocidą ir kitais klausimais) bei kontroliuoja jų vykdymą, pripažįsta karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, teisinį statusą; įstatymų nustatyta tvarka išduoda nustatytos formos pažymėjimus ir tvarko jų apskaitą;

b) teikia siūlymus dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo ar pakartotinio bylų tyrimo atsiradus naujų duomenų apie jų veiklą, siūlo iš naujo ištirti šių asmenų bylas.

TREČIASIS SKIRSNIS

CENTRO STRUKTŪRA

6 straipsnis. Centro struktūra

1. Centrą sudaro:

1) Genocido ir rezistencijos tyrimo departamentas;

- 2) Memorialinis departamentas (su Okupacijų ir laisvės kovų muziejumi).
2. Centro padaliniai atlieka šiame įstatyme nurodytas funkcijas ir glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje, naudodamiesi kituose padaliniuose sukauptą medžiagą.
3. Centre dirba valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis.
4. Centrai vadovauja generalinis direktoriai. Jį Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko teikimu skiria ir atleidžia Seimas. Centro generalinis direktorius, Centro struktūrinių padalinių vadovai ir jų pavaduotojai sudaro Centro tarybą. Centro tarybos darbui vadovauja Centro generalinis direktorius.
5. Centro generalinis direktorius strateginiais Centro veiklos, programų sudarymo ir jų įgyvendinimo klausimais gali sudaryti laikinas konsultacines grupes iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ar asociacijų atstovų.
6. Už savo veiklą Centras atsiskaito Seimui ir Vyriausybei.
7. Centro kompetencija, struktūra ir funkcijos nustatomos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatuose. Šiuos nuostatus Vyriausybės teikimu tvirtina Seimas.
8. Institucijos prie Centro:
 - 1) išvadas dėl karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, teisinio statuso pripažinimo Centrai teikia Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos sudėtį ir jos nuostatus Centro generalinio direktoriaus teikimu tvirtina Vyriausybė. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisiją techniškai aptarnauja Centras. Komisijos veikla finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, skiriamų Centrai;
 - 2) prie Centro veikia Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo, aukų rėmimo ir įamžinimo fondas (toliau – Fondas). Fondą steigia ir jo nuostatus tvirtina Vyriausybė. Lėšos Fondui skiriamos iš valstybės biudžeto. Genocido ir rezistencijos aukoms remti išmokama ne mažiau kaip 80 procentų iš valstybės biudžeto Fondui skirtų lėšų. Fondo nuostatuose nustatyta tvarka lėšos Fondui gali būti kaupiamos ir iš kitų šaltinių.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

CENTRO FINANSAVIMAS

7 straipsnis. Centro finansavimas

1. Centras finansuojamas iš valstybės biudžeto.
2. Atskiroms valstybės programoms finansuoti Seimo ar Vyriausybės sprendimu skiriamos papildomos valstybės biudžeto lėšos.

PENKTASIS SKIRSNIS
BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

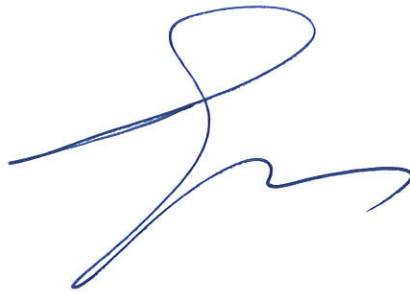
8 straipsnis. Atsakomybė už trukdymą tirti genocidą ir pasipriešinimą okupaciniams režimams

1. Lietuvos gyventojų genocido ir persekiojimo atvejai tiriami renkant ir analizuojant visą Lietuvoje ir už jos ribų esančią archyvų medžiagą bei dokumentus, liudytojų, dalyvių ir aukų parodymus bei prisiminimus. Genocido tyrimas ir istorinės tiesos nustatymas negali būti stabdomi jokia dingstimi.

2. Už Lietuvos gyventojų genocido tyrimo trukdymą, vilkinimą, turimos medžiagos ir informacijos slėpimą, naikinimą, atsisakymą liudyti fiziniai ir juridiniai asmenys atsako pagal Lietuvos Respublikos įstatymus.“

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentė

Dalia Grybauskaitė